

Utrecht-West

programma aanpak Veenweiden evaluatie en hoe verder

Gebiedscommissie Utrecht-West
Utrecht, november 2020

Inhoudsopgave

<i>Advies samengevat</i>	3
<i>1. Context van het advies</i>	6
1.1. Over Gebiedscommissie Utrecht-West	6
1.2. Vraagstelling Aanpak Veenweiden	6
1.3. Leeswijzer	6
<i>2. Reactie op evaluatie Programma Aanpak Veenweiden</i>	7
<i>3. Advies ten aanzien van periode 2020-2023</i>	9
3.1. Algemene bevindingen: voorstel nieuwe opdracht	9
3.2. Inhoudelijke focus 2020-2023	10
3.3. Werkwijze	12
3.4. Besturing en ondersteuning	13
<i>Bijlage: inhoudelijke aandachtspunten ter uitdieping</i>	15

Advies samengevat

Voortzetting vanuit urgentie

Het afremmen van bodemdaling in de veenweidegebieden is nu nog urgenter dan bij aanvang van het programma. Het werk dat vier jaren geleden begon is nog niet klaar. De Gebiedscommissie vindt dat de werkzaamheden van de afgelopen vier jaren voortzetting verdient. De uitkomsten van de evaluatie ondersteunen deze opvatting.

Inhoudelijke focus

De Gebiedscommissie is van oordeel dat de toekomstige bestuurlijke adviesgroep haar aandacht moet richten op het toekomstige duurzame watersysteem en de daarbij horende nieuwe verdienmodellen. De Gebiedscommissie wil het thema "het nieuwe melkveebedrijf" agenderen bij het advies waarvoor de Gebiedscommissie nu een verkenning doet, genaamd "hoe ziet de toekomstige duurzame landbouw in het Utrechtse veenweidegebied eruit? De Gebiedscommissie stelt voor om voor het thema "infrastructuur en bebouwing" een andere oplossing te zoeken.

- *Waterbeheer*

Het werk is vooral gericht op het bijdragen aan de klimaatopgave via het nieuwe duurzame watersysteem. Via de beïnvloeding van het peil van het grondwater en in de sloten is het afremmen van de bodemdaling daadwerkelijk mogelijk. Ook moet er aandacht zijn voor waterkwaliteit, verdroging, wateraanvoer, waterberging en zo nodig peilverhoging. Dat gaat gepaard met de noodzaak van verbetering van de bodemkwaliteit.

- *Brede maatschappelijke context*

De maatschappelijke context rond het afremmen van bodemdaling is de afgelopen jaren veel meer toegespitst. De Gebiedscommissie adviseert om de opgaven rond bodemdaling te bezien in het licht van de klimaatopgave, toekomstbestendig maken van de landbouw in de veenweidegebieden, de samenhang tussen klimaat-, water- en bodemopgaven, de landschappelijke opgaven, het aanzienlijk beperken van de CO₂- uitstoot uit het veen, de beperking van de stikstofemissie en -depositie en het verbeteren van de kwaliteit van natuur in het bijzonder in de Natura2000 gebieden.

- *Enkelvoudige uitvoering waar het moet, samenhangend waar het kan*

Daar waar voorgestelde maatregelen ter beperking van bodemdaling die op korte termijn in te voeren zijn, samen kunnen vallen met maatregelen voor andere doelstellingen is uitvoering in samenhang gewenst. Maar de uitvoerbare maatregelen gericht op de bodemdaling die op korte termijn mogelijk zijn, mogen niet geremd worden door eerst naar de bredere samenhangende oplossingen te zoeken. De adviesgroep wil aandacht vragen voor het zo snel mogelijk toepasbaar maken van opgedane inzichten. Toepasbaar maken betekent ook dat kennis en ervaring zo kunnen worden aangereikt dat het voor agrariërs aantrekkelijker en eenvoudiger wordt om de maatregelen toe te passen.

- *Uitrollen van innovaties*

De Gebiedscommissie bepleit snelle praktische toepassingen op basis van een lerende aanpak met zo nodig experimenteerruimte en/of proeftuinen. Leren door te doen is de snelste manier om tot een effectieve en schaalbare aanpak te komen. Dit vereist wel goede monitoring. De uitvoering van adviezen ligt niet in handen van de Gebiedscommissie maar van partijen die ook de uitvoering voor hun rekening nemen zoals de provincie, het waterschap of de terrein beherende natuurbeheerorganisatie. De Gebiedscommissie vraagt hiervoor specifieke

aandacht. Bekend is dat in de interim-omgevingsverordening van provincie Utrecht, die momenteel wordt voorbereid, hiervoor een voorstel wordt gedaan. De Gebiedscommissie stelt voor om de samenhang met de omgevingsverordening nader uit te werken.

- *Praktische insteek en bottom-up werken*

De gebiedscommissie bepleit een praktische insteek die bottom-up tot stand komt. Theorie ondersteunt daarbij de praktijk.

- *Kleinschalig werken*

De Gebiedscommissie bepleit in haar aanpak een schaalniveau van polders van ca. 300 tot ca. 1000 hectare. Dat schaalniveau past bij het te kiezen slimme waterbeheer. Watersystemen worden beschouwd op de schaal waarop deze stuurbaar zijn.

- *Kennisdelen en uitdragen*

De Gebiedscommissie wil de opgedane kennis en ervaring meer uitdragen zodat de kennis breder beschikbaar komt. Dat vraagt aandacht voor de ambassadeursrol van de toekomstige bestuurlijke adviesgroep en voldoende capaciteit en middelen om de communicatie op te pakken.

- *Verbinding, inzicht en overzicht*

Qua werkwijze wil de Gebiedscommissie via de toekomstige bestuurlijke adviesgroep verbinding zoeken, faciliteren, kennisdelen en laten uitrollen. Prioriteiten stellen en focus aanbrengen zal ook noodzakelijk zijn.

- *Bredere samenstelling*

De Gebiedscommissie wil het VIC, NOVB en andere samenwerkingsverbanden nauwer betrekken bij haar werkzaamheden en de samenstelling verbreden met vertegenwoordigers van terrein behorende natuurorganisaties en agrarische collectieven en/of coöperaties. Ook wil de Gebiedscommissie de inzichten van banken, verzekeraars en de kennis in bestaande rapporten of in aanpak elders in Nederland ontsluiten.

Een brede ambtelijke ondersteuningsgroep is wenselijk. Voor het voeren van een actief secretariaat is formatieruimte nodig.

- *Meerjarenplan*

De Gebiedscommissie stelt voor de toekomstige bestuurlijke adviesgroep een inhoudelijk meerjarenplan op. Dit meerjarenplan vertaalt de ambities naar acties voor de komende periode. Daarbij wordt ook aandacht besteed aan bestuurlijke en ambtelijke betrokkenheid bij de afremming van bodemdaling in brede zin. Alleen samen kunnen we de doelstellingen behalen.

- *Bestuurlijke Adviesgroep adviseert de Gebiedscommissie*

Het advies is om de naamgeving van de Stuurgroep aanpak veenweiden te veranderen in bestuurlijke adviesgroep aanpak veenweiden. Deze adviesgroep adviseert de Gebiedscommissie, in algemene zin maar specifiek ook over de gebiedsgerichte aanpak. De Gebiedscommissie adviseert vervolgens Gedeputeerde Staten van Utrecht en de gebiedspartners.

- *Kernachtig samengevat*

Kernachtig samengevat ziet de Gebiedscommissie als taken en werkwijze van de toekomstige bestuurlijke adviesgroep de komende periode:

- Innoveren en aanjagen
- Ontdekken en leren
- Praktisch en bottom up werken
- ontwikkelen
- inzicht en creëren en overzicht aanbrengen
- kennisdelen in het netwerk (binnen en buiten Utrecht)
- prioriteren en focus aanbrengen
- laten uitrollen
- verbinden
- adviseren
- informeren (ambassadeursrol)

1. Context van het advies

1.1. Over Gebiedscommissie Utrecht-West

De gebiedscommissie adviseert de provincie Utrecht over vraagstukken die invloed hebben op het wonen en werken in de Utrechtse veenweiden en die ontstaan door de verandering van het klimaat, of vanwege maatschappelijke ontwikkelingen. De gebiedscommissie bestaat uit bestuurlijke vertegenwoordigers van gemeenten, waterschappen en landbouw -, terreinbeherende - en maatschappelijke organisaties. Samen vormen zij een schakel tussen burgers, boeren en bestuurders. De commissie werkt aan een duurzaam en levendig platteland. Het belang van het gebied staat daarbij centraal. De commissie zoekt naar oplossingen, naar hoe dingen tot stand kunnen komen. Het zijn lokale bestuurders die in en met het gebied aan de slag zijn, en werken aan gebiedsvertrouwen en toekomstperspectief. De commissie kiest voor een integrale, gebiedsgerichte aanpak, die bijdraagt aan een levendig en toekomstbestendig platteland.

1.2. Vraagstelling Aanpak Veenweiden

Provincie Utrecht heeft aan de gebiedscommissie gevraagd te adviseren over het toekomstperspectief veenweiden en de afremming van bodemdaling. Deze adviesaanvraag van de provincie bestaat uit vier deel-vragen:

1. Evaluatie Programma aanpak Veenweiden (PAV). Bureau Waterprof heeft in opdracht van de provincie een evaluatie opgesteld van het PAV. Deze evaluatie heeft plaats gevonden op basis van deskstudie en interviews. Graag ontvangen we van u een reactie op de evaluatie.
2. Nu het PAV 2015-2019 is afgerond, is de vraag hoe verder. De gebiedscommissie is gevraagd om een advies te geven hoe een eventueel vervolg er voor de periode 2020-2023 uit kunnen zien? Welke inhoudelijke focus? Hoe zou het zich verhouden tot andere ontwikkelingen die gaande zijn? Waar zou de meerwaarde liggen t.o.v. die andere ontwikkelingen?
3. Regionale Veenweiden Strategie (RVS): we vragen u met de provincie mee te denken bij het opstellen van de RVS en t.z.t. een schriftelijk integraal advies te geven op het eindconcept.
4. Gebiedsproces Waardassackerpolder.
5. Gebiedsproces Polder Zegveld: We ontvangen van u graag een advies over de vraag of een eventueel nieuw te starten gebiedsproces in Polder Zegveld, gericht op afremmen bodemdaling en reductie stikstofemissie kansrijk is. En zo ja, met welk proces deze het beste opgepakt kan worden.

1.3. Leeswijzer

Dit document bevat het advies van de Gebiedscommissie over de bovengenoemde vraag 1 en vraag 2. De overige vragen worden op een ander moment ingediend, dit is afgestemd met de provincie. De beantwoording van de vragen moet echter wel in samenhang beschouwd worden.

2. Reactie op evaluatie Programma Aanpak Veenweiden

Het Programma Aanpak Veenweiden (PAV) is tweeledig geëvalueerd. Eind 2019 heeft er een inhoudelijk congres plaatsgevonden, waar alle resultaten van de afgelopen vier jaar gepresenteerd zijn. In het voorjaar van 2020 zijn deze inhoudelijke innovaties geëvalueerd. De Gebiedscommissie is positief over de inhoudelijke voortgang die is geboekt binnen het PAV.

Ook het proces van PAV is geëvalueerd. Deze evaluatie is uitgevoerd door bureau Waterprof in opdracht van provincie Utrecht. De bevindingen zijn samengebracht tussen in het 'Evaluatierapport procesgerichte evaluatie van programma aanpak veenweiden'.

Op hoofdlijn waren de bevindingen van de evaluatie als volgt:

- Het Programma Aanpak Veenweiden had een geschikte vorm en inhoudelijke scope.
- De succesfactoren waren de opzet als innovatieprogramma, het informele netwerk, de korte lijnen en de inhoudelijke focus.
- Projecten waren concreet en toepasbaar en gericht op vernieuwing bij het tegengaan van bodemdaling en de verduurzaming van het water- en bodemsysteem.
- Door het informele netwerk werden snel en slagvaardig projecten gerealiseerd.
- De inhoudelijke focus was gericht op het verminderen van de bodemdaling en verduurzaming van het watersysteem.
- De juiste ideeën en projecten zijn aangejaagd en het programmabureau was ontzorgend voor het geheel.
- Een vervolg is logisch en nodig in de vorm van lerend uitrollen en in goede afstemming met landelijke in initiatieven.
- De stuurgroep zorgde voor draagvlak en betrokkenheid.
- Een inhoudelijk en procesmatig sterk programmabureau is essentieel.
- Inhoudelijke afbakening is nodig.
- Laagdrempelige communicatie is belangrijk
- De stuurgroep kan meer sturen op kennisdeling en laagdrempelige communicatie.
- Duidelijke financiële procedures zijn nodig bij de uitvoering.

De Gebiedscommissie waardeert het verzoek van de provincie Utrecht om een reactie te geven op deze evaluatie. Vanuit ons perspectief en verantwoordelijkheid geven wij invulling aan de beantwoording. Echter, enige bescheidenheid is gepast. Bij de innovaties op het gebied van veenweiden zijn immers veel partijen betrokken. Zonder bottom-up agrarisch ondernemerschap komen innovaties niet tot stand.

De bevindingen van de Gebiedscommissie over de evaluatie zijn als volgt:

- De Gebiedscommissie herkent zich grotendeels in de conclusies en leerpunten die genoemd worden in de evaluatie. Bij de uitwerking van de tweede adviesvraag neemt de Gebiedscommissie deze dan ook ter harte..
- In de evaluatie ontbreekt inzicht in concreet handelingsperspectief. De Gebiedscommissie waardeert het om die reden dat provincie Utrecht ervoor gekozen heeft om het handelingsperspectief bij de Gebiedscommissie uit te vragen via deze adviesaanvraag.
- De belangrijkste gevolgtrekking uit de evaluatie is dat de Gebiedscommissie een rol wil blijven spelen in het verder ontwikkelen van innovatieve oplossingen voor de aanpak van veenweiden-problematiek. De Gebiedscommissie vindt hiervoor ondersteuning in de uitkomsten van de evaluatie. De Gebiedscommissie vindt in de conclusies en aanbevelingen een belangrijke grondslag om de komende jaren de gekozen formule voort te zetten op basis van stevige inhoud en slagvaardige vorm. Hieronder zijn de belangrijkste conclusies en aanbevelingen op een rij gezet.

3. Advies ten aanzien van periode 2020-2023

Dit advies gaat, voortbouwend op de evaluatie, in op de onderdelen opdracht, focus, werkwijze en besturing.

3.1. Algemene bevindingen: voorstel nieuwe opdracht

Afremmen van bodemdaling

In 2015 kreeg de Stuurgroep Aanpak Veenweiden de opdracht van de provincie om werkende weg te onderzoeken welke mogelijkheden er zijn om bodemdaling tegen te gaan in het westelijk deel van Utrecht. Het onderzoek richtte zich op vier thema's:

1. een *nieuw duurzaam watersysteem*: wat zijn de effecten van peilhandhaving en peilverhoging op de landbouw, de natuurgebieden en op de bebouwing?
2. *het nieuwe melkveebedrijf*, hoe ziet dat er uit? Welke aanpassingen in het grondgebruik en de bedrijfsvoering zijn er nodig?
3. *nieuwe verdienmodellen*: welke (nieuwe) teelten zijn rendabel te maken zijn bij het uitoefenen van landbouw (veeteelt) bij een hoger peil? Welke andere inkomstenbronnen zijn er rendabel te maken?
4. Welke oplossingen zijn er voor de *bebouwing en de infrastructuur*?

Deze inhoudelijke opdrachten zijn nog steeds relevant. Sterker nog, zij zijn in maatschappelijke en politieke zin actueler geworden en meer urgent. De provincie Utrecht heeft in haar coalitieakkoord van 2019 opgenomen dat in 2030 de bodemdaling met 50% moet zijn afgenomen.

De onderzoeken zijn in de ogen van de Gebiedscommissie nog niet afgerond. De behaalde resultaten geven voldoende aanleiding om door te gaan. Ook is het waardevol om de resultaten op de langere termijn te monitoren. Bij de voortzetting van de onderzoeken kan worden aangesloten bij de landelijke onderzoekstrajecten. Ook ziet de Gebiedscommissie ruimte voor inhoudelijke verbreding en verdieping vanuit de praktijk.

De Gebiedscommissie adviseert dan ook om in 2021 de opdracht voort te zetten. Daarbij stelt de Gebiedscommissie voor om de nieuwe opdracht toe te spitsen om twee onderdelen die de klimaatopgave direct ondersteunen:

- a) Het ontwikkelen van duurzame watersystemen
- b) Het verkennen van nieuwe verdienmodellen die hierbij horen: welke nieuwe of andere inkomstenbronnen zijn er rendabel te exploiteren?

De Gebiedscommissie adviseert om het thema "hoe ziet het nieuwe melkveebedrijf er uit" apart te agenderen als adviesaanvraag. Deze adviesvraag zou kunnen zijn "hoe ziet de toekomstige duurzame landbouw in het Utrechtse veenweidegebied eruit?". Een dergelijke adviesaanvraag zou aansluiten bij de verkenningen die momenteel worden uitgevoerd rond kringlooplandbouw.

De Gebiedscommissie adviseert om het thema "infrastructuur en bebouwing" in deze context te laten vervallen. Het zoeken van oplossingen voor deze lastige problematiek vergt een andere en meer specifieke insteek. Ook is een daarbij passende samenstelling van een commissie nodig.

Wij stellen de provincie voor om voor dit thema een afzonderlijke opdracht te verstrekken aan een commissie met bijpassende samenstelling.

In de bijlage zijn een aantal richtinggevende onderwerpen opgenomen die specifieke aandacht verdienen in de komende periode. Deze zijn vanuit het gebied en gebiedspartners naar voren gebracht.

3.2. Inhoudelijke focus 2020-2023

De Gebiedscommissie kan een bijdrage leveren aan de verdere ontwikkeling van duurzame watersystemen en het verkennen van nieuwe verdienmodellen. Binnen deze onderwerpen vraagt de Gebiedscommissie specifiek aandacht voor de onderstaande aspecten.

Maatschappelijke context waaronder de klimaatagenda

De Gebiedscommissie wil voor de ontwikkeling van duurzame watersystemen en nieuwe verdienmodellen blijven aansluiten bij de maatschappelijke context. En de maatschappelijke omstandigheden zijn aanzienlijk in verandering. De klimaatopgave is meer uitgewerkt. Dit heeft directe impact op het toekomstbestendig maken van de landbouw in de veenweidegebieden. Ook is er aandacht voor de samenhang tussen klimaat, water en bodem en de vertaling daarvan in de landschappelijke opgaven. De opgaven om de uitstoot van CO₂, de stikstofemissie en de stikstofdepositie te beperken zijn daar voorbeelden van, evenals de doelstellingen om de kwaliteit van de natuur te verbeteren. Dit laatste geldt in het bijzonder voor de Natura2000-gebieden.

Waterbeheer, bodem en grondwater

Via de beïnvloeding van het peil van het grondwater en in de sloten is het afremmen van de bodemdaling daadwerkelijk mogelijk. Ook moet er aandacht zijn voor waterkwaliteit, verdroging, wateraanvoer, waterberging en zo nodig peilverhoging. Dat gaat gepaard met de noodzaak van verbetering van de bodemkwaliteit.

Waarde voor het gebied, ook op de lange termijn

De Gebiedscommissie meent dat de landbouw zich zal kunnen en willen aanpassen. Maar daar hoort wel bij dat er verdienmodellen ontwikkeld worden die blijvende agrariërs voldoende inkomens- en bestaanszekerheid biedt. Voor het veenweidegebied moet gekeken worden naar de mogelijkheden om gebiedswaarde te creëren voor de lange termijn, aansluitend bij agrarisch ondernemerschap. Een integrale en bottom-up benadering van het gebied is daarbij voorwaardelijk. Alleen met een integrale benadering en aansluiting bij agrarisch ondernemerschap kunnen de opgaven in de volle breedte worden aangepakt.

De Gebiedscommissie onderscheidt daarbij drie categorieën:

- Preventieve klimaatmaatregelen: beperken van CO₂-uitstoot door bijvoorbeeld onderwaterinfiltratie. (Landbouwbijdrage aan de klimaatopgave)
- Adaptieve klimaatmaatregelen: aanpassingen aan de huidige verandering van het klimaat zoals droogte: gevolgen voor waterbeheer, waaronder aandacht voor grondwater en bodemkwaliteit.
- Curatieve maatregelen: maatregelen die op middellange termijn herstellend werken, zoals bodemherstel.

Om hier invulling aan te geven zou een kwartiermaker voor grondwater aangesteld kunnen worden.

De maatregelen kennen een sterke samenhang. Toch is het belangrijk om onderscheid te maken. De drie categorieën hebben namelijk verschillende termijnen, en hangen met verschillende landelijke agenda's samen. Alle drie de categorieën vragen om innovaties en nieuw ondernemerschap. Ook dient er aandacht te zijn voor de samenhang met en inbedding in de provinciale omgevingsvisie.

Om hier invulling aan te kunnen geven zou er een kwartiermaker voor grondwater aangesteld kunnen worden. Doel is om met betrokken partijen tot een gezamenlijke toekomstbestendige agenda en aanpak te komen voor grondwater, aansluitend bij de klimaatagenda.

Enkelvoudige uitvoering waar het moet, samenhangend waar het kan

De Gebiedscommissie stelt voor om advisering aan de provincie toe te spitsen op het afremmen van de bodemdaling en daarmee op de beperking van de CO₂- uitstoot. Als met praktische bottom-up maatregelen op de korte termijn ook andere (provinciale) doelen te realiseren zijn, stelt de Gebiedscommissie voor deze ook mee te nemen. Echter, het betrekken van andere doelen moet niet tot vertraging leiden van het behalen van de doelen voor bodemdaling.

De Gebiedscommissie stelt voor om inhoudelijk door te gaan op de ingeslagen weg en tegelijkertijd rekening te houden met verbreding en aanscherping van het speelveld door verandering van maatschappelijke inzichten. Met daarbij een toespitsing op de maatschappelijk zeer relevante klimaatopgave. Een kwartiermaker voor grondwater zou bij kunnen dragen aan de invulling.

Praktische insteek

Innovaties beginnen in de praktijk. De Gebiedscommissie stelt daarom voor om de focus te leggen op praktische oplossingen. Onderzoek ondersteunt de praktijk en is noodzakelijk voor de gewenste borging van de oplossingen. De theorie ondersteunt de praktijk en niet andersom. In lijn met de evaluatie wil de Gebiedscommissie aansluiten bij de resultaten van de verschillende (landelijke) onderzoeken. Uitwisselen van ervaring en kennis is nodig om op grote schaal de benodigde stappen te maken.

Uitrollen van innovaties

De Gebiedscommissie vindt het belangrijk om innovaties in het veld te ondersteunen. Pilots hebben soms experimenteerterruimte nodig om te kunnen slagen. Leren door te doen in het veld. Dit betekent dat nog niet altijd alle gevolgen van een aanpak aan de voorkant helder zijn. De Gebiedscommissie meent dat leren door te doen de snelste weg is om tot een effectieve en schaalbare aanpak van bodemdalingsproblematiek te komen. Een adaptieve strategie dus. Dit wordt gelegitimeerd door de maatschappelijke urgentie. Experimenten vragen wel om monitoring. Ook moet goed worden nagedacht over governance en aansluiting bij de kennispartijen.

Juist schaalniveau

De Gebiedscommissie adviseert een poldergerichte aanpak. In polders met een oppervlakte van ca. 300 tot 1000 ha kunnen kleinschalige oplossingen gerealiseerd worden. Door een polder als maatgevende schaal te kiezen kan er ook met slim watermanagement worden geëxperimenteerd. Elke polder is qua waterhuishouding, bodemsamenstelling en de bijbehorende water- en bodemopgave

namelijk anders.

Kennis delen en uitdragen

De Gebiedscommissie wil meer aandacht besteden aan het delen en uitdragen van opgedane ervaringen, zowel positief als negatief. Leren door te doen, zonder het wiel opnieuw uit te vinden. Dat vraagt om kennisdeling en uitwisseling van ervaring. Om die reden hecht de Gebiedscommissie veel waarde aan communicatie.

Integraal en gebiedsgericht

De Gebiedscommissie zou de gebiedscommissie niet zijn als zij niet zou pleiten voor een integrale en gebiedsgerichte benadering van de opgaven. Bij het uitrollen van innovaties is het van enorm belang er belangstelling is vanuit de agrarische ondernemers. Signaleren welke ondernemers interesse hebben, verbindingen leggen met de juiste partijen, en op het juiste moment in een gebiedsverkenning mogelijkheden aanreiken. Dat zijn allemaal manieren die helpen om schaal te maken in de aanpak van bodemdaling. De Gebiedscommissie ziet dan ook mogelijkheden om een koppeling te maken tussen haar betrokkenheid bij gebiedsverkenningen en gebiedsprocessen enerzijds en de innovaties anderzijds. De juiste timing vormt daarbij de sleutel. Ook kan worden gesteund op de signalerende functie in het gebied van de Gebiedscommissie.

3.3. Werkwijze

Leren door te doen, praktisch en bottom-up.

Met die aanpak wil de Gebiedscommissie aan de slag.

De praktische resultaten worden gekoppeld aan wetenschappelijke inzichten. Om het benodigde ondernemerschap in het gebied aan te spreken en te ondersteunen is een proactieve, constructieve houding nodig. Van betrokken bestuurders, van betrokken ambtenaren en van betrokken ondernemers. De Gebiedscommissie kan meebouwen aan deze mentaliteit in het veenweidengebied:

De Gebiedscommissie legt verbindingen, door te faciliteren en door obstakels ambtelijk en bestuurlijk te agenderen. Het gaat volgens de Gebiedscommissie om het onderzoeken, ontdekken, leren, kennisdelen, adviseren en vervolgens laten uitrollen.

De Gebiedscommissie stimuleert innovaties, dit in nauwe samenwerking met de praktijk. De Gebiedscommissie helpt met het creëren van overzicht. Zo nodig zal de Gebiedscommissie prioriteiten stellen en adviseren over focus.

De Gebiedscommissie haalt uit de praktijk de obstakels naar boven en verkent wat er gedaan kan worden om deze te verhelpen. Of hoe de risico's anders belegd kunnen worden waardoor innovatie doorgang kan vinden.

De Gebiedscommissie stelt een inhoudelijk meerjarenplan op. Daarin wordt een aanpak opgenomen voor zowel duurzame watersystemen als de verdienmodellen. Per thema worden doelstellingen gedefinieerd. Ook gaat het meerjarenplan in op de ondersteuning die innovaties in verschillende fasen nodig hebben. Daarbij zal er oog voor zijn dat innovaties niet alleen technisch zijn. Innovaties zijn onderdeel van een maatschappelijke sociale verandering. Ook de menselijke kant vraagt aandacht, zeker in geval er sprake is van bredere inbedding in gebiedsverkenningen en gebiedsprocessen.

De Gebiedscommissie voert niet uit maar kan wel adviseren aan de uitvoerende instanties om veelbelovende onderzoeksresultaten in de praktijk toe te passen. Die adviezen zijn te richten aan de provincie, het waterschap, de boeren en de natuur beherende organisaties.

Betrekken van het Veenweide Informatie Centrum in Zegveld om dicht bij het vuur te zitten als het gaat om praktijk en kennis met elkaar te verbinden.

De Gebiedscommissie kan bijdragen aan de verspreiding van resultaten en aan de communicatie die de inhoudelijke ontwikkeling versnelt.

De Gebiedscommissie wil aansluiten op en afstemmen met landelijke en regionale programma's en onderzoeken. Denk aan het nationale kennisprogramma bodemdaling en het consortium dat onder coördinerende leiding van het STOWA de uitstoot van broeikasgassen meet.

De Gebiedscommissie wil ook banken betrekken bij werkbare oplossingen. Immers, zonder financiële borging is er geen werkend businessmodel te maken.

De Gebiedscommissie zorgt dat zij goed geïnformeerd is, zowel wat er binnen als buiten de provincie speelt. Ook wordt er gekeken wat er geleerd kan worden van andere provincies.

3.4. Besturing en ondersteuning

De Gebiedscommissie heeft in 2015 een Stuurgroep aanpak veenweiden ingesteld. De ervaringen van de huidige Stuurgroep werden ingebracht in de Gebiedscommissie; dat was en is vooral relevant als die ervaringen en inzichten samenhangen met andere onderwerpen waar de Gebiedscommissie zich mee bezighoudt. Denk aan de gebiedsgerichte aanpak zoals die in de Waardassackerpolder en Botshol start en die ook in andere gebieden kan plaatsvinden zoals in Zegveld, in de Lopikerwaard of in Vijfheerenlanden.

De positie en de samenstelling van de huidige Stuurgroep zijn toe aan heroverweging. Gelet op de voorgestelde toespitsing van de opdracht en de lessen uit de evaluatie zou het wenselijk zijn om de huidige Stuurgroep te verbreden qua samenstelling. Door te verbinden met vertegenwoordigers van natuurbeheerorganisaties, agrarische collectieven en/of coöperaties zou de samenstelling een betere balans kunnen krijgen.

Inmiddels is de uitvoering en daarmee het daadwerkelijk tot stand brengen van resultaten geen onderdeel meer van de huidige Stuurgroep. De huidige Stuurgroep krijgt daarmee een sterk adviserend karakter. De Gebiedscommissie is van oordeel dat de naamgeving bestuurlijke adviesgroep beter passend is bij de nieuwe positie. Het advies is dan ook om de naamgeving stuurgroep te wijzigen in bestuurlijke adviesgroep aanpak veenweiden. De Gebiedscommissie blijft verantwoordelijk voor de activiteiten van deze bestuurlijke adviesgroep.

Gegeven het grote belang van de vertaling van onderzoek naar de praktijk ligt een sterkere betrokkenheid van het VIC voor de hand. De Gebiedscommissie adviseert dan ook om een nauwe verbinding aan te leggen tussen het VIC en de toekomstige bestuurlijke adviesgroep. Ook met andere partijen zoals NOVB, Platform Slappe Bodem gaat de Gebiedscommissie graag de samenwerking aan.

De toekomstige bestuurlijke adviesgroep heeft, behoefte aan een wat bredere ambtelijke ondersteuningsgroep en een toegerust secretariaat. Deze groep zorgt voor het op gang houden van

de acties, de voorbereiding van de vergaderingen, de terugkoppeling naar de bestuurder en de praktische uitvoering en bereidt ook de communicatie voor. Dit kan door het programmabureau geleverd worden, mits er voldoende middelen beschikbaar zijn. In dit kader stelt de Gebiedscommissie dat ambtelijke ondersteuning nodig is bij de toekomstige adviesgroep. Te denken valt aan ca. 1 fte. Deze ondersteuning is momenteel niet meer beschikbaar vanwege het onderbrengen van de uitvoering (inclusief de ambtelijke ondersteuning) bij de provincie.

Bijlage: inhoudelijke aandachtspunten ter uitdieping

Gesprekspartners vragen specifiek aandacht voor de onderstaande onderwerpen

Deze inhoudelijke onderwerpen zijn op te nemen in de meerjarenplanning

- het opzetten van noodzakelijke meetsystemen; het gaat om meting, monitoring en borging van de resultaten van de metingen; dit betreft de broeikasgassen in algemene zin en specifiek de bijdragen die de maatregelen leveren aan de terugdringing van de CO₂-uitstoot en de beperking van bodemdaling. De resultaten moeten ook certificeerbaar zijn. Ook in NNN-gebieden;
- het in samenhang onderzoeken van alle effecten die met bodemdaling, landgebruik (landbouw en natuur), broeikasgassen, wateraanvoer, -afvoer, -berging, -verdamping, -berging en peilverhoging en –verlaging te maken hebben;
- in waarde uitdrukken van de bijdrage die landgebruikers leveren aan de maatschappelijke doelen als beperking CO₂-uitstoot;
- de handhaving van subsidies voor boeren die maatregelen nemen op hun bedrijven; denk aan de aanleg van kavelpaden, het aanbrengen van waterinfiltratiesystemen, bredere banden etc.
- kavelruilen toepassen in het kader van gebiedsontwikkelingen;
- het onderzoeken van het inmiddels in Friesland toegepaste middel van “valuta voor veen”;
- het voortzetten van het de pilot zomerpeil=winterpeil;
- het werken met langjarige gemiddelden voor de peilaanpassingen; dit omdat er behoorlijke jaarlijkse schommelingen zijn;
- proeven met bodemverbetering en blijvend grasland; hoe houd je organische stof vast?
- bodemdaling beperking door blijvend grasland ten opzichte van bijvoorbeeld maïsteelt;
- het verkleien van veen: bodemverbetering door het bijmengen van klei.
- duurzaam grondgebruik in het algemeen;
- effecten van oeverafkalving door bodemdaling;
- Betrekken van onderwijsinstellingen en bijdragen aan leerstof voor jonge boeren;
- bij de voorbereiding van gebiedsverkenningen gebruik maken van het model van het Kadaster waarin alle relevante data (eigendom, leeftijd, pacht, uitstoot) zijn opgenomen.

-